
BEREVOK

Felat serkan ÖZER* , Hasan KARACAN**

Erivan Devlet Üniversitesi, Prof. Dr. Knyazê Îbrahîm (Mîrzoyêv) Berbang Yayınevinden Wezirê Nadirî'ye ait olan dört ayrı kitabı bir araya getirerek “Berevok (Şiir,Anı,Piyes Antolojisi)” adlı kitabı yayımlamıştır. ISBN:978-601-06-0467-4.Yazarın 2009 yılı Aralık ayında yayımlanan eseri yayınevini derleme (anı-eser) dizisi arasında yer almakta olup, 272 sayfadan oluşmaktadır.

BEREVOK (ŞİİR, ANI, PİYES ANTOLOJİSİ) adını taşıyan bu kitap yazara ait farklı zamanlarda yazdığı üç ayrı kitaptan, derleme işini üstlenen Prof. Dr. Knyazê Îbrahîm (Mîrzoyêv) ile Berbang Yayınevi'nin dördüncü bölüm olarak eklediği Wezirê Nadirî hakkında anma kısımlarından oluşmaktadır. Yazara ait <<Zimannama Kurmancî>> adlı kitabı tahminen 1947'li yıllarda yayımlamıştı. Bu eseride Berevok yapıtında yayımlaması düşünülüyordu lakin bu esere bir türlü ulaşılammıştır. Wezirê Nadirî'nin kayıp eseri olan <<Zimanama Kurmancî'y'i>> Berbang Yayınevi gelecek nesillere ulaştırmayı bir borç bildiği bu kayıp eseri ileriki bir zamanda yayımlamayı amaç edinmiştir.

Wezirê Nadirî'nin doktora tez konusu olan XII. Mele Ahmedî Cizirî'nin Divanı ve şimdiye kadar hiç yayımlanmamış birkaç şiirini de gelecek zaman içinde yayımlanacağı belirtiliyor. Eserde Wezirê Nadirî'nin hayatı, meşguliyetleri, çalışmaları, Kürtçe ve Rusça geniş bir şekilde anlatılmaktadır. WezirêNadirî Sovyet döneminde Kürt Edebiyatı'nın ve Kürtçe Dil Bilim'inin duayyenlerindendi. 1930'lu yıllarda Erebe Şemo, Heciyê Cindî, Casimê Celîl, Eminê Ewdal, Cerdoyê Genco ve bazı Kürt ileri gelen aydın-entelektüelleri ile Kürdoloji Bilimi üzerine çalışmaları olmuştur.

Tanıtımı yapılan bu kitap -Berevok-, Wezirê Nadirî'nin ölümünden on beş yıl sonra 1961'de <Wetan û Hizkirin> adıyla Ermenistan'ın başkenti Erivan'da yayımlanmıştır. Kazakistan'ın başkenti Almatı'da 2009 yılında tekrar yayımlanmıştır.

Kitabın birinci bölümünde (NÛBAR)*** şiir seçkileri yer almakta olup, şiirler; Dil Teqîya, Gündê me da, Klama Elo, Erza Şemê, Mûhîptî, Klama Oktayabêrîka, Ecêve ,Pîonêr. Eserin

* Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi

** Yrd. Doç. Dr. Dicle Üniversitesi, Öğretim Üyesi

*** Nûbar, Ermenistan Devlet Yayı, Erivan-1935

bu bölümdeki şiirlerinde genel olarak; vatan sevgisinden hasret ve sevdâ konularına, kolhozlaştırma politikalarının Kürt Ulusu üzerindeki olumsuz etkilerinden, savaş öncesi ve savaş sonrası yaşanan sosyal, ekonomik ve toplumsal problemlerden dejenerasyona, kaybolmaya yüz tutmuş örf-adet ve geleneklerin yeni kuşaklara çeşitli yollarla aktarılmasına varan benzer birçok konulara değinmiştir.

Bu bölümde dikkat çeken başka bir hususta; Rya Teze gazetesini öven <<Erza Şemê>> adlı şiirde toplumun çok cahil bırakıldığını, tek yolun eğitim ve öğretimden geçtiğini ve Rya Teze gazetesinin bir okul bir akademi bir deniz feneri görevini gördüğünü anlatmaktadır. Bu bölümde ayrıca anı-gözlem niteliğinde olan kısımda ise; yazarın kendi başından geçen trajikomik olaylar ve bu olaylar karşısındaki duygu-düşüncelerini oldukça akıcı bir dille okurlarının beğenisine sunmuştur. Eserin tüm bölümlerinde kendini hissettiren Sovyet döneminin baskıcı ve sansürcü politikalarını yazar yer yer açık bir şekilde de okuyucularına hatırlatmadan da geçmemiştir. Eğer sansür ve baskının gölgesi olmasaydı kendi eserini daha özgürce ve daha zengin bir tarzda yazabileceğini de okurlarıyla paylaşmadan geçemiyor.

Eserin ikinci bölümünde (Reva Jinê)**** halk kahramanları, örf-adet, gelenek-görenekler, inançlar, inançlar arası toplumda meydana gelen dayanışma ile derin ayrılıklar, töre yaptırımları... Kadının toplumdaki yeri, kadın hakları, kadına vurulan maddi-manevi prangalar, sınıf mücadelesi, devrimin genelde tüm Sovyet halklarına özelde ise Sovyetlerdeki Kürt Ulusuna artısı eksisi dile getirilmiştir.

Özellikle Kürt Toplumundaki başlık parası, genç kızları sevdikleri erkekle değil de zengin paralı yaşlılarla evlendirilmesi ağır bir şekilde eleştirilip okuyucunun önüne bir piyes olarak sergilemiştir yazar. Bu piyes dört perdeden oluşan bir aşk hikâyesidir.

Birinci perdede küçük yaşta evlendirilen genç kızların durumu anlatılıyor/oyunuyor. İkinci perdede kadının kaçırılması ve kadının kendi sevdiği ile kaçması gibi çok yönlü olaylar zinciri söz konusudur. Üçüncü perdede kadının öldürülmesi tüm faturanın kadına çıkarılması acı ve hüznle sunuluyor. Dördüncü perdede ise kan davası, bunun karşılığı, kadının ortada kalan çeyizi, gelinliği, başlık parası, tutuklanma, ölüm ve kalım gibi konularla yazar içinde bulunduğu Kürt Toplumunun değerlerini ezber bozan bir yaklaşımla dile getirmektedir.

=====

Wezirê Nadirî'nin hakkında kısa biyografik bir giriş diyebileceğimiz tanıtımı yapılmaktadır. Bu kısa biyografiyi yazan yakın arkadaşı ve akrabası olan Eliyê Ewdılrahman'dır. Bu biyografi 1960'ta Erivan'da kaleme alınmıştır.

...Wezirê Ceba rNadirî 10 Mayıs 1911'de Kars-Ardahan dolaylarında Boralan köyünde doğmuştur...

... yazarın ailesi ve aşireti 1. Dünya Savaşı ve yaşadıkları coğrafyadaki baskı, zulüm ve haksızlıklardan dolayı 1700'e yakın aileden oluşan Birûkan, Şavlîkan, Beşkan, Barokan isimli aşiretler şimdiki Rusya topraklarına göç ediyorlar...

... yazar ve ailesi 1928-29 yıllarında Nahcivan'da kalıyorlar. Yazar yaşamının eğitim-öğretiminin hepsini, orduda görev alması, Kürtlerin ilk orta ve liselerinde dil öğretmenliği yapması gerçekleşmiştir. Erivan Üniversitesi'nde Kürdoloji Bilimi derslerinde hocalık yapmıştır. 1935'te Hem Ermenistan Pedagoji Enstitüsü hem de Rusya Pedagoji Enstitüsü'nü başarıyla bitirmiştir. O yıllarda (1939-40) Erivan Devlet Üniversitesi'nde Farsça dil dersi de veriyordu. 1946 yılında doktora tezini hocası olan Hraçya Açaryan ile birlikte yazarken geçirdiği elim bir trafik kazasında hayata veda etmiştir. Merhum yazarın mezarı Erivan'da Toxmax Göl'ü Batı Devlet Mezarlığı'nda meftundur.

Bu bölümde yer alan; hem beşeri aşkı hem de ülke sevgisini, özlem, ayrılık, sadakat, ihanet ve kavuşma gibi konularla usta bir şairane dille mısralarında inci gibi dizmiştir. Nado û Gûlîzer, Welat û Hezkirin şiirleri en güzel örneklerdir.

Belki de eserin en renkli kısmı olan, yazarın kendisine ait fotoğraf albümünden kesitlerdir. Ayrıca bu bölümde dünyayı ve Sovyetlerdeki tüm halkları derinden etkileyen 2. Dünya Savaşına değinen Klama Min adlı şiiri kahramanlık, yiğitlik, cesaret ve savaşın derin izlerini anlatan en güzel yapıtıdır.

Kitabın dördüncü bölümü Wezirê Nadirî'nin anısına derleme özelliği taşıyan son kısmı teşkil etmektedir. Eserin bu son bölümünde merhum yazarın çok yakın arkadaşları, akrabaları ve kader birliği yaptığı çalışma arkadaşları yazarın kendisi hakkındaki beyanatlarından oluşmaktadır. Son olarak da bu kısımda merhum Wezirê Nadirî hakkında yazılanları özetle anlatırsak:

1-) Mehmedê Siloyê Bava; yıl 1942 yer İran/Mahabat mütevizî bir evde Wezirê Nadirî'yi Qazî Muhammed ve Melle Mustafa Barzanî ile tanışırılıyor. Wezirê Nadirî'nin bu iki önemli şahsiyetten daha 31 yaşında iken ilham ve feyz aldığı belirtiliyor. 1934 yılında Ermenistan'ın başkenti Erivan'da Kürt Konferansı/Kurultayı gerçekleşti. Bu konferansa Sovyet topraklarından ve dünyanın dört bir yanından ne kadar Kürt aydını, akademisyen varsa katıldığı belirtilmektedir. Bu konferansa Wezirê Nadirî'de Azerbaycan'dan katılıyor...

Ermenistan'daki akademisyen ve devlet adamları ikili diplomasi yürüterek Azerbaycan Devleti'nden Wezirê Nadirî'nin Erivan'da kalmasının ve akademik çalışmalarının burada yapılmasını sağlıyorlar. Yazar burada evleneceği eşi olan Nurê Polatova ile tanışıyorlar. Nurê hanım akademisyen Yezîdî bir Kürt kadınıdır. Wezir Müslüman bir Kürt gencidir. Wezirê Nadirî tüm toplumsal tepkilere rağmen Nurê hanımla hayatını birleştirir...

Hesenê Hecî Silêman, merhum Wezirê Nadirî için oldukça duygusal bir şiir yazmıştır. Şiirin adı Ewladê Sal û Zemana (Bir zamanların Evladı/Çocuğu) mersiye tarzında yazılmış bir şiirdir.

Barîyê Bala, amcasını (Wezirê Nadirî'yi) nasıl tanıdığını ve kendisine nasıl ilham, irfan ve feyz kaynağı olduğunu anlatır.

Priskê Mihoyî , Wezirê Nadirî hakkında tanıtıcı nitelikte kayda değer bilgiler aktarmaktadır.

Qaçaxê Mrad, Wezirê Nadirî'ye methiye ve mersiye karışımıyla bir şiir yazmıştır. Şiirin adı Wezirê Nadirî Ra (Wezirê Nadirî'ye) (1946 Ermenistan)

Fêrikê Üsiv, merhum yazara oldukça dokunaklı akıcı bir dille feryat eden bir mersiye yazmıştır. Mersiyesinin adı Wezirê Nadirî'ye. (1983 Erivan)

Eskarê Boyîk, merhum Wezirê Nadirî hakkında oldukça önemli tespitlerde bulunduğu bir yazı dizisi yazmıştır. Wezirê Nadirî'nin bu eseri hazırlanırken tarih olarak yazar hakkında yazılan en son yazıdır ki, tarih 11.06.2009, Almanya.

Araştırmacı, aydın, yazar akademisyen, dramaturg ve entelektüel olan Wezirê Nadirî'nin Berevok adlı yapıtı Kürdoloji Bilimi üzerine çalışma yapan araştırmacılara; özellikle Türkiye'de bazı üniversitelerde açılmış olan Kürt Dili ve Kültürü/Edebiyatı, Lisans/Yüksek lisans/Doktora öğrencilerine ve hocalarına kaynaklık edebilecek eşsiz bir başyapıt özelliği taşımaktadır.